

Når majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer mødes

Socialpsykologer forfægter den såkaldte kontakthypotese, hvis påstand er, at majoritetsmedlemmer bliver mere imødekommende over for etniske minoritetsmedlemmer, når de kommer i personlig kontakt med dem. Denne hypotese efterprøves på baggrund af den mest omfattende danske spørgeskemaundersøgelse nogensinde vedrørende dette emne (N = 1.928). I modsætning til tidligere internationale undersøgelser, hvori betydningen af venskaber mellem etniske grupper understreges, fremhæver denne artikel betydningen af kontakt mellem majoritetsmedlemmer og minoritetsmedlemmer i nabolaget og på arbejdspladsen. Disse to typer kontakt tilvejebringer en mere overbevisende test af kontakthypotesen, eftersom de rummer mindre selvselektion. Naboskab og kontakt på arbejdspladsen dækker samtidig langt flere sociale relationer end venskaber, som primært vedrører en snæver privatsfære. Artiklen bidrager til den socialpsykologiske litteratur om kontakteffekter med tre hovedkonklusioner. For det første rummer kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen mere meningsfuld samtale, end fagfolk hidtil har antaget. For det andet øger begge former for kontakt den etniske tolerance. For det tredje er det samtale og meningsudvekslinger, som delvis forklarer, hvorfor kontakt gør majoritetsmedlemmer mere tolerante over for minoritetsmedlemmer.

Søgeord: kontakthypotesen, etnisk tolerance, venskaber, naboskab, kontakt på arbejdspladsen.

Indvandring til moderne samfund rejser det demokratiske vigtige spørgsmål, om majoritetsmedlemmer bliver mere tolerante over for etniske minoritetsmedlemmer, når de er i kontakt med dem. Spørgsmålet har optaget de socialpsykologer, som interesserer sig for den såkaldte kontakthypotese, hvis påstand er, at kontakt med etniske minoritetsmedlemmer øger majoritetsmedlemmers tolerance (Gaasholt og Togeby 1995; Pettigrew og Tropp 2006; Thomsen 2006).

Socialpsykologer undersøger især betydningen af venskaber, eftersom de ser andre typer kontakt som overfladiske (Allport [1954] 1979; Hamberger og Hewstone 1996; McLaren 2003; Paolini et al. 2004; Pettigrew og Tropp 2011: 115-123; Swart et al. 2010; Wright et al. 1997). Fremhævelsen af venskaber byder imidlertid på to svagheder. Dels kan venskaber bero på selvseleksion, idet de tolerante opsøger etniske minoritetsmedlemmer, mens de intolerante bevidst undgår dem (jf. Powers og Ellison 1995; Sigelman og Welch 1993). Dels er venskaber mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer sjældne og derfor socialt atypiske (jf. Amir 1969; Dixon, Durrheim og Tredoux 2005). Begge svagheder indebærer, at kontakthypotesen ikke efterprøves tilstrækkeligt overbevisende (Conolly 2000:173; Forbes 2004).

På baggrund af en dansk spørgeskemaundersøgelse fra 2009 fremhæver denne artikel derfor kontakt mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer i nabolaget og på arbejdspladsen. Begge typer kontakt er forbløffende underbelyst i dansk og international sammenhæng (jf. Petermann 2013) til trods for deres iøjnefaldende kvaliteter: De rummer både mindre selvseleksion og større social bredde end venskaber. Artiklen undersøger tre hypoteser. Den første hypotese påstår, at kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen ikke er så overfladisk, som tidligere undersøgelser har konkluderet (jf. Hamberger og Hewstone 1996; McLaren 2003; Paolini et al. 2004; Pettigrew og Tropp 2011:115-123; Swart et al. 2010; Wright et al. 1997). Den anden hypotese hævder, at kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen øger majoritetsmedlemmers etniske tolerance. Med etnisk tolerance menes majoritetsmedlemmers støtte til etniske minoritetsmedlemmers rettigheder som ligestillede medborgere. Den sidste hypotese er, at de to typer kontakt gør majoritetsmedlemmer mere tolerante, fordi de muliggør større indsigt i etniske minoritetsmedlemmers holdninger og levevis.

Kontakthypotesen

Navnlig amerikanske socialpsykologer har interesseret sig for kontakthypotesen i over et halvt århundrede (Allport [1954] 1979; Pettigrew 1998). Hypotesen hviler på den formodning, at en vis intolerance mellem etniske grupper er almindeligt forekommende (jf. Tajfel 1981). Hypotesen rummer dernæst den påstand, at majoritetsmedlemmers intolerance over for etniske minoritetsmedlemmer oftest beror på overdrevne, negative forestillinger frem for egne erfaringer. Hypotesens hovedpåstand er derfor, at kontaktsituationer svæk-

	<p>Arzoo Rafiqi</p> <p>Stud.scient.pol. ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet</p> <p>E-mail: arzoo.rafiqi@ post.au.dk</p>		<p>Jens Peter Frølund Thomsen</p> <p>Lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet</p> <p>E-mail: froelund@ ps.au.dk</p>
---	---	---	---

ker majoritetsmedlemmers negative forestillinger, fordi de tilvejebringer førstehåndsviden (Pettigrew 1997, 2008). Kontakthypotesen er tydeligvis forankret i kognitiv psykologi, som understreger, at mennesker forstår den sociale virkelighed ud fra forestillinger, som "stivner", medmindre de udsættes for nye påvirkninger. Personlige kontaktsituationer udgør en sådan påvirkning, som antagelig stimulerer deltagerne til at justere deres forestillinger.

Socialpsykologer understreger samtidig, at ikke alle typer kontakt øger majoritetsmedlemmernes tolerance, idet væsentlige betingelser skal være opfyldt (Allport [1954] 1979:281; Pettigrew 1998). Kontakten skal ideelt involvere et samarbejde på baggrund af fælles målsætninger, den skal være intim (primært forstået som samtale), bero på ensartet social status mellem deltagerne, og den bør understøttes af en overvågende myndighed, som sanktionerer diskriminerende adfærd eller racisme. I det lys er fremhævelsen af nære venskaber mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer forståelig, eftersom denne kontaktform opfylder de fleste af betingelserne (Pettigrew 2008:188). Venskaber rummer nærmest per definition intimitet, samarbejde, ensartet status og fælles målsætninger. Visuel kontakt eller nærhed i for eksempel supermarkedet opfylder derimod ingen af de nævnte betingelser, hvorfor socialpsykologer ser bort fra den kontakt, som alene indebærer fysisk nærhed.

Kontakt mellem naboer og kollegaer

Socialpsykologer foretrækker således at undersøge betydningen af venskaber, fordi denne form for kontakt forekommer under gunstige betingelser. Denne forkærlighed er i en vis forstand substantielt acceptabel, idet de fleste samfundsvidenskabelige teoriers gyldighed er knyttet til bestemte randbetingelser (jf. King, Keohane og Verba 1994:103). Metodisk set er det dog betænkeligt at fremhæve en type kontakt, som på forhånd opfylder utallige gunstige betingelser, eftersom hovedhypotesens falsificerbarhed hermed reduceres. Hertil kan lægges problemet med selvselektion, som udspringer af, at indgåelse af venskaber er frivillig. Endelig rummer venskaber en forholdsvis begrænset deltagerkreds. Ensidig fokus på venskaber indebærer samlet set en svag empirisk test af kontakthypotesen (jf. Forbes 2004; Gaasholt og Togeby 1995; Thomsen 2006).

Det er derfor nærliggende at interessere sig for kontaktsituationer, som er mindre ideelle og mere ufrivillige. Det gælder især kontakt i det geografiske lokalområde, hvor majoritetsmedlemmer bor og tilbringer det meste af deres fritid (Tolsma et al. 2009). Gaasholt og Togeby (1995:83) argumenterer ganske vist for, at kontakt i nabolaget mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer ikke er interessant, fordi den også beror på selvselektion. Det er dog en sandhed med modifikationer, eftersom der er begrænsninger forbundet med folks bosættelsesmønstre. Den mest oplagte begrænsning skabes af en person eller husstands indkomst, hvorfor især lavindkomstgrupper er afskåret fra at bo i områder, hvor boligudgifterne er for høje (og hvor der stort set ikke findes etniske minoritetsmedlemmer). Der er derfor enkeltpersoner eller familier, som flytter til multietniske boligområder, fordi deres privatøkonomi ikke rækker til andet. Hertil skal lægges andre hensyn, for eksempel afstand til børnenes skole, afstand til arbejde eller transportmuligheder.

Dernæst vil der i de fleste multietniske boligområder være flere muligheder for kontakt (Petermann 2013). Kontakt med de nærmeste naboer er naturligvis mest almindelig, men der vil herudover i større boligkvarterer kunne være restauranter, biografteatre, idrætsforeninger, børnehaver, tætliggende skoler og rekreative områder, som muliggør, at majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer kan mødes med jævne mellemrum (jf. Gilliam et al. 2002:757).

Det er samtidig sandsynligt, at den kontakt, som måtte opstå, ikke nødvendigvis er styret af majoritetsmedlemmernes holdninger. I et integreret boligområde vil beboernes veje krydse hinanden på utilsigtet vis, fordi de lever op ad hinanden. Heraf opstår uforudsete kontaktsituationer, som antagelig vil gentages og i nogle tilfælde udvikle sig til nære bekendtskaber. De rumlige strukturer i et større multietnisk boligkvarter skaber således kontaktmønstre, som slet ikke forekommer i for eksempel parcelhusområder i mindre byer på landet. Naboskab opfylder til gengæld ikke alle kontaktbetingelser, fordi intimiteten i langt de fleste situationer vil være forholdsvis begrænset, om end samtale mellem naboer er almindelig. Naboskab involverer naturligvis heller ikke overvågning af en central instans, som forhindrer diskriminerende eller racistisk adfærd.

Kontakt på arbejdspladsen mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer er ligeledes metodisk og teoretisk interessant. En vis selvselektion vil være forbundet med valg af arbejdsplads: Meget intolerante majoritetsmedlemmer kan tænkes bevidst at undgå ansættelse på arbejdspladser med mange indvandrere, om end en sådan adfærd forudsætter forekomsten af alternative beskæftigelsesmuligheder inden for et afgrænset geografisk område. Denne kontakts væsentligste kendetegn er imidlertid tvang, idet kollegaer på arbejdspladsen ikke selv bestemmer, hvem de skal samarbejde med. Tvang begrænser naturligvis selvselektionens omfang.

Kontakt på arbejdspladsen har tilmed andre vigtige kvaliteter. Mutz og Mondak (2006) konkluderer i en omfattende undersøgelse, at kollegaer taler mere sammen om forskellige emner, end mange fagfolk hidtil har troet. De påviser, at der finder mange samtaler sted om politik og samfundsforhold på den enkelte arbejdsplads, hvorfor arbejdspladsen ikke blot udgør et sted, hvor mennesker varetager professionelle arbejdsopgaver. Deres undersøgelse peger således på, at samtale mellem kollegaer vedrører en række emner, gående fra politik og samfundsforhold til familiære anliggender, herunder mere emotionelt betonede spørgsmål. Kontakt på arbejdspladsen rummer altså en vis intimitet. Til gengæld opfylder kontakten på arbejdspladsen ikke andre betingelser. På arbejdspladsen forekommer konkurrence mellem medarbejderne. Det er ligeledes diskutabelt, hvorvidt betingelsen statuslighed er tilgodeset, men i praksis vil de kollegaer, som har mest med hinanden at gøre, antagelig befinde sig på samme niveau i ledelseshierarkiet: Faglærte omgås faglærte, mens kun få faglærte omgås chefen i virksomheden (Rotemberg 1994; Smith 2002). Men det er givet, at der også vil være en vis interaktion på tværs af niveauerne i ledelseshierarkiet. Kontakt på arbejdspladsen er ikke desto mindre metodisk interessant, fordi den beror på både gunstige og ugunstige betingelser.

Kontakt på arbejdspladsen og især i nabolaget har endelig en vigtig egenskab, som venskaber ikke har: De rummer en større social bredde i deltagerkredsen. Nære venskaber opstår mellem få personer (som typisk ligner hinanden), mens kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen omfatter langt flere deltagere. Kontakten i nabolaget fortjener dog særlig fremhævelse, da dens sociale bredde antagelig overgår de øvrige. På arbejdspladsen kan der i realiteten være få etniske minoritetsmedlemmer, mens der i et boligområde vil være særdeles mange. Herudover vil kontakt på arbejdspladsen naturligvis ikke omfatte de mange både yngre og ældre etniske minoritetsmedlemmer, som er uden for arbejdsmarkedet, hvilket nabokontakten derimod gør. I alle tilfælde er tilstedeværelsen af social bredde vigtig, da den sikrer, at kontakthypotesen ikke bekræftes på baggrund af majoritetsmedlemmers samvær med få og atypiske etniske minoritetsmedlemmer.

Etnisk tolerance, videregivelse af personlig information og hypoteser

Socialpsykologer har traditionelt fremhævet kontaktens evne til at svække fordomme over for etniske minoriteter. Efterhånden har flere dog erkendt behovet for at undersøge, om kontakt også påvirker politiske holdninger, herunder accept eller afvisning af etnisk diskrimination (Dixon, Durrheim og Tredoux 2005; Jackman og Crane 1986). Navnlig i europæisk sammenhæng står spørgsmålet om holdningen til etniske minoritetsmedlemmers rettigheder højt på den politiske dagsorden. Spørgsmålet angår majoritetsmedlemmers etniske tolerance, og hvad der lægges heri. Med politisk tolerance menes ac-

cept af, at grupper har ret til at stemme og ytre sig (Gibson 1992). Den aktuelle debat drejer sig imidlertid ikke alene om etniske minoritetsmedlemmers politiske rettigheder, men også om deres ret til at være anderledes samt deres civile og sociale rettigheder. Begrebet etnisk tolerance omfatter både politiske, sociale og kulturelt betonedede rettigheder, hvorfor det identificerer, om majoritetsmedlemmer i en række henseender afviser diskrimination over for etniske minoriteter (jf. Gaasholt og Togeby 1995; Thomsen 2006).

Forventningen er, at personlig kontakt med etniske minoritetsmedlemmer gør majoritetsmedlemmer mere (etnisk) tolerante. Men hvilke mekanismer i personlig kontakt fremmer tolerance? Denne problemstilling angår kontaktsituationers psykologiske karakter, herunder de faktorer, som forbinder kontakten med den endelige holdningseffekt (tolerance). På engelsk benyttes udtrykket "self-disclosure" til at karakterisere nogle af de psykologiske processer, som forekommer i kontaktsituationer. Med "self-disclosure" menes "at åbne sig over for den anden", hvis kerne naturligvis er samtale, som afføder gensidig udveksling af personlige synspunkter vedrørende politik, religion, parforhold, børn med videre (Turner, Hewstone og Voci 2007). Jo højere graden af "self-disclosure" er i kontaktsituationen, desto mere intim er den; og jo mindre graden af "self-disclosure" er, desto mere overfladisk er den, eftersom deltagerne ikke får større kendskab til hinanden (Derlega et al. 2008:154). Af sproglige hensyn kaldes "self-disclosure" herefter for "videregivelse af personlig information".

Videregivelse af personlig information formodes at forbinde kontakt med etnisk tolerance, fordi øget tolerance blandt majoritetsmedlemmer forudsætter indsigt i etniske minoritetsmedlemmers opfattelser, holdninger og levevis. Heri ligger, at kontaktsituationer ses som både fornuftsbetonede og følelsesmæssige læreprocesser, hvori majoritetsmedlemmer på baggrund af egne erfaringer vurderer, om etniske minoritetsmedlemmer har fortjent at få tildelt en række rettigheder. I praksis vil der formentlig være tale om, at jo mere majoritetsmedlemmer kommer ind på livet af etniske minoritetsmedlemmer, desto mere svækkes opfattelsen af, at deres holdninger og levevis truer den eksisterende samfundsorden (jf. Gibson 1992). Videregivelse af personlig information er således en konsekvens af personlig kontakt, men også en hovedgrund til, at kontakt afføder større etnisk tolerance.

På baggrund af de to typer kontakt, som antagelig er forbundet med etnisk tolerance og videregivelse af personlig information, kan der formuleres tre hypoteser, som skal undersøges. Der er samtidig tale om, at videregivelse af personlig information betragtes som en vigtig indikator på, hvorvidt kontaktsituationen er intim snarere end overfladisk. De tre hypoteser lyder, som følger:

H_1 (*intimitetsgrundlaget*): Kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen vil være positivt forbundet med videregivelse af personlig information.

H₂ (*holdningseffekten*): Kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen vil være positivt forbundet med etnisk tolerance.

H₃ (*den forklarende mekanisme*): Effekten af kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen på etnisk tolerance skyldes videregivelse af personlig information.

Data og operationaliseringer

Data for denne artikel blev indsamlet af SFI Survey (Det Nationale Forskningscenter for Velfærd) i september 2009. Der er tale om en repræsentativ stikprøve (baseret på CPR-udtræk) bestående af i alt 1.928 svarpersoner, afgrænset til alderskategorien 18-76. Stikprøven består alene af etniske danskere, som blev informeret om, at undersøgelsen gjaldt deres holdninger til ikke-vestlige indvandrere (og ikke indvandrere fra eksempelvis USA, England eller Tyskland). De få indvandrere, der alligevel slap igennem, er kodet ud af de følgende analyser. Der er endelig tale om, at data blev indsamlet ved hjælp af telefoninterview, og deltagerne havde fået et informationsbrev to uger før. Svarprocenten var 65.

Vi ønsker at sammenligne kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen med den traditionelle uafhængige variabel venskab, som måles ved hjælp af spørgsmålet: "Hvor mange af dine nære venner er indvandrere fra et ikke-vestligt land?" Svarmulighederne er: "rigtig mange", "mange", "en del", "få" og "ingen". I vores analyse er variabelen dikotomiseret, således at de første fire svarmuligheder udgør kategorien "har venner blandt etniske minoritetsmedlemmer", mens den sidste svarmulighed angiver "ingen venner blandt etniske minoritetsmedlemmer". De to øvrige uafhængige variable er selvrapporeret kontakt med etniske minoritetsmedlemmer i nabolaget og på arbejdspladsen. De måles ved hjælp af to spørgsmål: "Hvor ofte taler du med indvandrere i nabolaget?" og "I alle de år, du har været på arbejdsmarkedet, hvor ofte har du da talt med indvandrerkollegaer på din arbejdsplads?" Begge spørgsmåls svarmuligheder er: "dagligt", "ugentligt", "månedligt", "sjældnere", "aldrig" og "der er ingen indvandrere i nabolaget/på arbejdspladsen". Også disse to variable er dikotomiserede, således at de første fire svarmuligheder udgør kategorien "kontakt med etniske minoritetsmedlemmer i nabolaget eller på arbejdspladsen", mens de to sidste svarmuligheder definerer fravær af kontakt i begge sammenhænge. Denne dikotomiske kodningsprocedure er valgt, fordi den svarer til teoriens påstand, som alene vedrører betydningen af, om majoritetsmedlemmer har kontakt eller ej. Teorien tilbyder ikke hypoteser, som knytter sig til kontaktens intensitet i finjusteret forstand.¹

Det er tilmed interessant, at de parvise (tau-beta) korrelationer mellem typerne af kontakt er, som følger: venskab og naboskab = 0,236, venskab og kontakt på arbejdspladsen = 0,158, naboskab og kontakt på arbejdspladsen = 0,225. Disse beskedne korrelationer antyder, at selvselektionens omfang må være begrænset: Hvis selvselektion er meget almindelig, burde korrelation-

erne nærme sig maksimumværdien (= 1). Korrelationerne er derfor udtryk for, at de tre operationaliseringer af kontakt indfanger interaktion mellem forskellige majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer – som tilmed forekommer i forskellige sociale sammenhænge.

Videregivelse af personlig information ("self-disclosure") operationaliseres ved hjælp af følgende fem spørgsmål:

1. Hvor ofte har du inden for de sidste seks måneder talt med en indvander om dine egne følelser?
2. Hvor ofte har du inden for de sidste seks måneder talt med en indvander om dit ægteskab eller parforhold?
3. Hvor ofte har du inden for de sidste seks måneder talt med en indvander om dine børn?
4. Hvor ofte har du inden for de sidste seks måneder talt med en indvander om dine politiske synspunkter?
5. Hvor ofte har du inden for de sidste seks måneder talt med en indvander om problemer på din arbejdsplads?

Faktoranalyse (PCA) viser, at de fem spørgsmål integreres i en fælles latent variabel, hvorfor de er føjet sammen i et reflektivt indeks, hvis interne reliabilitet er tilfredsstillende (Cronbachs Alpha = 0,841). Svarpersoner, som har svaret "ved-ikke" på et af de fem spørgsmål i indekset, har fået tildelt en gennemsnitsværdi baseret på svarene på de øvrige spørgsmål, såfremt de har svaret på mindst tre spørgsmål. Det samlede indeks behandles metrisk og varierer fra 0 til 1, hvor høje værdier udtrykker omfattende videregivelse af personlig information. Gennemsnitsværdien og standardafvigelsen for indekset er henholdsvis 0,143 og 0,205. Man kan hæfte sig ved, at de fem spørgsmål alene vedrører majoritetsmedlemmers videregivelse af information, men faglitteraturen fastslår, at omfattende videregivelse af information oftest gengældes af den anden part (Tam et al. 2006). Det er således usandsynligt, at svarpersoner, som afrapporterer omfattende videregivelse af personlige informationer, ikke har fået tilsvarende informationer tilbage igen fra de deltagende etniske minoritetsmedlemmer (Collins og Miller 1994:459-460).

Etnisk tolerance operationaliseres ved hjælp af otte spørgsmål, som udtrykker enten accept eller afvisning af at tildele etniske minoriteter rettigheder af forskellig art. De otte spørgsmål har følgende ordlyd:

1. Indvandrere bør have den samme ret som almindelige danskere til at protestere mod myndighederne, når de føler sig dårligt behandlet.
2. Hvis arbejdsløsheden stiger, bør vi tvinge indvandrerne til at rejse hjem.
3. Muslimske imamer må ytre sig i den offentlige debat på lige fod med alle andre.

4. Indvandrere bør have lov til at bevare deres kulturelle særpræg.
5. Det bør være forbudt at bære muslimsk tørklæde og slør i det offentlige rum.
6. Indvandrere må frit forkynde og udøve deres religion i Danmark.
7. Indvandrere, der bliver dømt til fængselsstraf, bør omgående udvises.
8. Indvandrere skal kunne modtage folkepension på lige fod med danskere.

Faktoranalyse (PCA) viser, at de otte spørgsmål integreres i én latent variabel, hvorfor de efterfølgende er føjet sammen i et refleksivt indeks, som behandles metrisk, og hvis reliabilitet er tilfredsstillende (Cronbachs Alpha = 0,797). Indekset varierer fra 0 til 1, hvor høje værdier angiver etnisk tolerance (hvorfor visse spørgsmål er vendt om i kodningen). Indeksets gennemsnitsværdi er 0,717, mens standardafvigelsen er 0,215. Ligesom for indekset for videregivelse af personlig information har respondenter med manglende svar ("ved-ikke svar") på et spørgsmål fået gennemsnitsværdien fra de øvrige spørgsmål, såfremt de har afgivet reelle svar på mindst fem af de otte spørgsmål.

For at reducere risikoen for spuriøse fortolkninger er de tre kontaktypers indflydelse på videregivelse af personlig information og etnisk tolerance kontrolleret for fem bagvedliggende variable: køn, alder, uddannelse, husstandens indkomst og tilknytning til arbejdsmarkedet. I en vis udstrækning mindsker denne kontrol den selvselektion, der måtte være forbundet med kontakten mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer.

Empirisk analyse

Et vigtigt spørgsmål i forhold til størstedelen af den internationale litteratur er, om der er andre kontaktyper end venskab, som er interessante. Som sagt fremhæver de fleste socialpsykologer inden for dette forskningsområde, at mange typer kontakt er så overfladiske, at de ikke evner at ændre på majoritetsmedlemmers grundlæggende holdninger. Selv om opfattelsen kan underbygges med gode teoretiske argumenter, er det til syvende og sidst et empirisk spørgsmål, om den også er rigtig. Udgangspunktet for vores efterprøvelse er, at videregivelse af personlig information kan betragtes som en pålidelig indikator på, om forskellige kontaktyper er intime eller overfladiske.

De empiriske forventninger er derfor enkle: Hvis andre kontaktyper end venskab er overfladiske, bør de ikke være positivt forbundet med videregivelse af personlig information. Der bør kun være en positiv sammenhæng mellem venskab og videregivelse af personlig information – som en sikker indikation på, at venskab er den eneste kontaktype, der udløser gensidig udveksling af personlig information. Tabel 1 viser de tre kontaktypers sammenhæng med videregivelse af personlig information, hvor de relevante regressionskoefficienter er placeret øverst, og hvor de tre kontaktyper ikke er kontrolleret for hinanden, men alene for baggrundsvariable. For det første viser de

Tabel 1. Tre kontakttypers effekt på videregivelse af personlig information

	Model 1		Model 2		Model 3	
Kontakt						
Venskab	0,198***	(0,012)				
Naboskab			0,100***	(0,009)		
Arbejde					0,106***	(0,010)
Køn	0,008	(0,008)	0,002	(0,009)	0,007	(0,009)
Alder						
F-test		ns		*		*
18-30 år	0,009	(0,017)	0,046**	(0,018)	0,040*	(0,018)
31-45 år	0,014	(0,014)	0,027	(0,015)	0,027	(0,015)
46-59 år	0,004	(0,013)	0,010	(0,014)	0,006	(0,014)
Uddannelse						
F-test		**		**		***
Erhvervs-uddannelse	-0,041**	(0,014)	-0,042**	(0,015)	-0,057***	(0,015)
Kort videregående uddannelse	-0,051**	(0,017)	-0,052**	(0,018)	-0,081***	(0,018)
Mellemlang videregående uddannelse	-0,012	(0,014)	-0,013	(0,015)	-0,026	(0,016)
Uoplyst	-0,030*	(0,015)	-0,023	(0,016)	-0,043*	(0,017)
Husstandens indkomst						
F-test		*		ns		ns
Lav	-0,067*	(0,022)	-0,066**	(0,023)	-0,039	(0,024)
Mellem	-0,048*	(0,018)	-0,054**	(0,020)	-0,039*	(0,020)
Høj	-0,042*	(0,018)	-0,043*	(0,019)	-0,028	(0,020)
Uoplyst	-0,053	(0,021)	-0,046*	(0,023)	-0,033	(0,023)
Arbejdsmarkedsposition						
F-test		***		***		**
Selvstændig	0,022	(0,018)	0,031	(0,020)	0,021	(0,020)
Ansatt	0,060***	(0,013)	0,064***	(0,014)	0,047***	(0,014)
Studierende	0,061*	(0,025)	0,089***	(0,026)	^a	^a
Konstant						
	0,117***	(0,023)	0,114***	(0,023)	0,090***	(0,023)
Justeret R²						
		0,234		0,132		0,128
N						
		1.894		1.894		1.803

NOTE: ***, **, *: $p < 0,001$; 0,01; 0,05 (tosidet t-test). Ustandardiserede regressionskoefficienter med standardfejl i parentes. Signifikanstest for de samlede kategoriske variabler er baseret på F-testen. Referencekategorier: venskab = ingen venner; naboskab = ingen kontakt; arbejde = ingen kontakt; køn = mand; alder = 60* år; uddannelse = lang videregående uddannelse; husstandens indkomst = meget høj; arbejdsmarkedsposition = står midlertidig eller permanent uden for arbejdsmarkedet. ^a: kontakttypen udelukker studerende.

tre modeller, at venskab, kontakt med naboer og kontakt på arbejdspladsen er positivt forbundet med majoritetsmedlemmers videregivelse af personlig information til etniske minoritetsmedlemmer. Når modellerne sammenlignes, fremgår det for det andet, at sammenhængen mellem venskab og videregivelse af personlig information er langt stærkere ($r = 0,198$) end de øvrige ($0,100$ og $0,106$). Men nabokontakt og kontakt på arbejdspladsen er dog utvetydigt forbundet med videregivelse af personlig information. Selv om venskab udgør det mest intime samvær, er det hævet over enhver tvivl, at kontakt med naboer og på arbejdspladsen også rummer intimitet. Disse to typer kontakt er derfor ikke overfladiske. Tabel 1 bekræfter H_1 .

Om intimiteten gør de to typer kontakt i stand til at ændre på de deltagende majoritetsmedlemmers holdninger til etniske minoritetsmedlemmer, fremgår af tabel 2. Tabellen viser, at alle tre typer kontakt har en positiv og statistisk signifikant effekt på etnisk tolerance: De majoritetsmedlemmer, som er i kontakt med etniske minoritetsmedlemmer, udviser større etnisk tolerance end de majoritetsmedlemmer, som ikke er i kontakt med etniske minoritetsmedlemmer. Det er særlig bemærkelsesværdigt, at effekten af venskab på etnisk tolerance ikke er markant større end de øvrige kontakteffekter, hvilket den i en vis forstand burde være ifølge den internationale litteratur. Effekten af naboskab er reelt den stærkeste, om end den kun afviger marginalt fra de øvrige. Tabel 2 bekræfter dog under alle omstændigheder H_2 .²

Men hvorfor er effekterne af de forskellige former for kontakt på etnisk tolerance næsten ens? Det har muligvis en vis betydning, om etnisk tolerance benyttes som afhængig variabel frem for fordomme. Effekten af venskab på fordomme er sædvanligvis noget stærkere end effekterne af kontakt i nabolaget og på arbejdspladsen (Pettigrew og Tropp 2011:115). Svækkelse af fordomme forudsætter en høj grad af intimitet og udveksling af informationer, mens politisk stillingtagen antagelig kræver mindre kendskab til den enkelte person. Dette kunne være forklaringen på, at de tre effekter er næsten ens, til trods for at venskab er stærkere forbundet med videregivelse af personlig information.

Tabel 2 fortæller ikke, hvordan sammenhængen mellem kontakt og etnisk tolerance skal fortolkes. Dette spørgsmål kan til gengæld besvares ved hjælp af en såkaldt medieringstest, som er afrapporteret i tabel 3 (jf. Preacher og Hayes 2008). Udgangspunktet for analysen i denne tabel er en teoretisk antagelse om, at videregivelse af personlig information er en mellemkommende variabel, som helt eller delvist forbinder kontakt med etnisk tolerance. Antagelsen indebærer, som det er vist i tabel 3, at kontakttypernes indflydelse på etnisk tolerance kan være direkte og indirekte.

Det fremgår af tabel 3 (koefficienterne med fed), at videregivelse af personlig information medierer kontakteffekten i alle tre tilfælde, eftersom ingen af de angivne (biaskorrigerede) konfidensintervaller rummer værdien nul. Medieringen er derfor statistisk signifikant for alle tre typer kontakt, om end

Tabel 2. Tre kontakttypers effekt på etnisk tolerance

	Model 1		Model 2		Model 3	
Kontakt						
Venskab	0,069***	(0,011)				
Naboskab			0,078***	(0,009)		
Arbejde					0,060***	(0,011)
Køn	0,007	(0,009)	0,007	(0,009)	0,010	(0,010)
Alder						
F-test		*		**		**
18-30 år	0,059**	(0,019)	0,066***	(0,019)	0,066***	(0,020)
31-45 år	0,029	(0,015)	0,028	(0,015)	0,030	(0,016)
46-59 år	0,021	(0,015)	0,019	(0,015)	0,018	(0,015)
Uddannelse						
F-test		***		***		***
Erhvervs-uddannelse	-0,165***	(0,016)	-0,157***	(0,016)	-0,169***	(0,016)
Kort videregående uddannelse	-0,132***	(0,018)	-0,125***	(0,018)	-0,145***	(0,019)
Mellemlang videregående uddannelse	-0,051***	(0,016)	-0,046**	(0,016)	-0,058***	(0,017)
Uoplyst	-0,165***	(0,017)	-0,153***	(0,017)	-0,168***	(0,018)
Husstandens indkomst						
F-test		***		***		***
Lav	-0,034	(0,024)	-0,034	(0,024)	-0,025	(0,025)
Mellem	-0,002	(0,020)	-0,006	(0,020)	0,003	(0,021)
Høj	0,024	(0,020)	0,024	(0,020)	0,031	(0,021)
Uoplyst	-0,041	(0,024)	-0,039	(0,024)	-0,039	(0,025)
Arbejdsmarkedsposition						
F-test		ns		*		ns
Selvstændig	0,020	(0,021)	0,025	(0,020)	0,019	(0,021)
Ansæt	0,035*	(0,015)	0,038*	(0,015)	0,026	(0,015)
Studerende	0,049	(0,028)	0,059*	(0,027)	^a	^a
Konstant	0,765***	(0,023)	0,745***	(0,023)	0,742***	(0,025)
Justeret R²		0,176		0,185		0,169
N		1.890		1.890		1.798

NOTE: ***, **, *, p < 0,001; 0,01; 0,05 (tosidet t-test). Ustandardiserede regressionskoefficienter med standardfejl i parentes. Signifikanstest for de samlede kategoriske variabler er baseret på F-testen. Referencekategorier: venskab = ingen venner; naboskab = ingen kontakt; arbejde = ingen kontakt; køn = mand; alder = 60* år; uddannelse = lang videregående uddannelse; husstandens indkomst = meget høj; arbejdsmarkedsposition = er midlertidig eller permanent uden for arbejdsmarkedet. ^a: kontakttypen udelukker studerende.

der også er tydelige forskelle. Videregivelse af personlig information forklarer fuldt ud effekten af venskab, idet denne kontakttypes direkte effekt forsvinder efter kontrol. Dette gælder imidlertid ikke for effekten af naboskab, da der stadig refterer en signifikant direkte effekt af denne kontakttipe efter kontrol for videregivelse af personlig information. Et tilsvarende mønster ses for effekten af kontakt på arbejdspladsen.

Der er således komponenter i kontakten mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer i nabolaget og på arbejdspladsen, som ikke har noget med videregivelse af personlig information at gøre. Disse komponenter kunne være følelsesmæssige bindinger, som det er blevet fremhævet i tidligere undersøgelser (Pettigrew og Tropp 2006). Overordnet er konklusionen dog klar: Majoritetsmedlemmer i kontakt med etniske minoritetsmedlemmer er mere tolerante, fordi de har opnået indsigt i etniske minoriteters livssyn og levevis. De majoritetsmedlemmer, som ikke har en sådan kontakt, er mindre etnisk tolerante, fordi de mangler en sådan indsigt. Samlet er der tale om, at analysens resultater støtter H_3 , men ikke fuldt ud.³ Selv om videregivelse af personlig information er central for at fortolke effekterne af nabokontakt

Tabel 3. Tre kontakttypers effekt på etnisk tolerance gennem personlig information

	Estimater		BC 95 % CI	
			Nedre	Øvre
Venskab				
Indirekte effekt	0,038	(0,005)	0,029	0,049
Direkte effekt	0,031	(0,013)		
Total effekt	0,069***	(0,012)		
Naboskab				
Indirekte effekt	0,018	(0,003)	0,013	0,024
Direkte effekt	0,060***	(0,001)		
Total effekt	0,078***	(0,001)		
Arbejde				
Indirekte effekt	0,022	(0,003)	0,016	0,027
Direkte effekt	0,038***	(0,011)		
Total effekt	0,060***	(0,011)		

NOTE: ***, **, *: $p < 0,001$; 0,01; 0,05. Bootstrapestimater med standardfejl i parentes. BC 95% CI: "bias corrected 95% confidence interval". Bootstrapestimaterne er baseret på 5.000 bootstrap stikprøver. Kontrolvariable: køn, alder, uddannelse, husstandens indkomst og arbejdsmarkedsposition.

og kontakt på arbejdspladsen, identificerer denne variabel ikke alt, hvad der forekommer i disse kontaktsituationer.

Konklusion

Der tales meget i den europæiske debat om, at indvandring skaber konflikter og problemer (jf. Sides og Citrin 2007). Debatten er abstrakt og oftest generaliserende, men det overses ofte, at de fleste majoritetsmedlemmer snarere taler *om* end *med* etniske minoritetsmedlemmer. Det gør imidlertid en forskel, om majoritetsmedlemmer også har talt med dem, som de har en mening om. Vi har vist, at kontakt har positiv indflydelse på etnisk tolerance, det vil sige politisk betonede holdninger, hvilket afviger fra tidligere undersøgelser, som ikke har fundet en sådan effekt (Dixon, Durrheim og Tredoux 2005; Gaasholt og Togeby 1993; Jackman og Crane 1986). Vores resultat er dog i overensstemmelse med en anden international undersøgelse, som også benyttede europæiske data (Pettigrew 1997).

Nærværende undersøgelse har endvidere vist, at kontakteffekter forekommer inden for et bredt område af sociale relationer mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer. Kontakthypotesen angår derfor ikke alene nære personlige venskaber. Dette kan tages som udtryk for, at kontakteffekten er robust, eftersom den forekommer på trods af begrænset intimitet, en vis konkurrence, fravær af overvågende myndigheder og fravær af eksplicitte fælles målsætninger.

Det er derimod vanskeligere at forklare, hvorfor vores resultater afviger fra den første store danske undersøgelse udført af Gaasholt og Togeby (1995). De benyttede også etnisk tolerance som afhængig variabel, men fandt ikke belæg for kontakthypotesen, hverken hvad angår venskaber, naboskab eller kontakt på arbejdspladsen. En direkte sammenligning af de to undersøgelser er desværre vanskelig, da det ikke er muligt at se, om deres afrapporterede sammenhænge er statistisk signifikante. De forskellige konklusioner kan dog i stedet være udtryk for, at kontakten har fået øget betydning over en længere årrække – Gaasholt og Togeby's data blev indsamlet i 1993, mens vores blev indsamlet 16 år senere. I denne periode er det politiske fokus øget kraftigt, hvilket kan gøre kontakteffekter stærkere (jf. Sønderkov og Thomsen 2012).

Den vigtigste indvending mod kontakthypotesen vedrører utvivlsomt selvselektion, som ingen af de i denne sammenhæng benyttede operationaliseringer har været i stand til helt at fjerne. Problemets omfang skal dog heller ikke overvurderes, idet andre undersøgelser og især eksperimenter, som fokuserer på helt ufrivillige kontaktsituationer, også har bekræftet kontakthypotesen (Pettigrew og Tropp 2006). Faglitteraturen burde derimod i højere grad fremhæve typer af kontakt, som rummer stor social mangfoldighed, eftersom socialpsykologer tydeligvis formoder, at kontakt mellem majoritetsmedlemmer og etniske minoritetsmedlemmer gør multietniske samfund lidt mindre konfliktfyldte (jf. Pettigrew og Tropp 2011:213-214). Vores undersø-

gelse bekræfter denne formodning, men primært derved at kontakteffekten også forekommer blandt naboer og på arbejdspladsen – i virkeligheden under langt mere ugunstige betingelser end dem, som er forbundet med venskaber.

Noter

1. Omdannelse af kontaktvariablerne til komplette sæt af dummies fører ikke til andre konklusioner. Endvidere udviser disse dummyvariabler alene en meget svag monoton effekt (ikke vist), hvormed data bekræfter, at det altafgørende er, om majoritetsmedlemmer har kontakt eller ej. Dikotomiseringen støttes således af de empiriske data.
2. Analyserne blev også udsat for kontrol for partivalg, hvilket ikke fører til andre konklusioner (kontakteffekterne svækkes marginalt i tabellerne 1, 2 og 3, hvilket ikke er afrapporteret).
3. Der blev yderligere (heller ikke afrapporteret) kontrolleret for venskaber i henseende til kontakt på arbejde og i nabolaget. Men efter denne kontrol havde arbejdspladskontakten og nabolaget stadig klart selvstændige effekter på både videregivelse af personlig information og etnisk tolerance. Venskaber medierer effekten af kontakt på arbejdspladsen og i nabolaget på begge afhængige variabler i et marginalt omfang, hvorfor hverken kontakt på arbejdspladsen eller i nabolaget kan reduceres til intime venskaber.

Litteratur

- Allport, G.W. [1954] 1979: *The Nature of Prejudice*. Cambridge, Mass.: Perseus Books.
- Amir, Y. 1969: "Contact Hypothesis in Ethnic Relations". *Psychological Bulletin*, 71:319-342.
- Collins, N.L. & Miller, L.C. 1994: "Self-Disclosure and Liking: A Meta-Analytic Review". *Psychological Bulletin*, 116 (3):457-475.
- Conolly, P. 2000: "What Now for the Contact Hypothesis? Towards a New Research Agenda". *Race, Ethnicity and Education*, 3:169-193.
- Derlega, V.J., Winstead, B.A. & Greene, K. 2008: "Self-Disclosure and Starting a Close Relationship", i Sprecher, S.; Wenzel, A. & Harvey, J. (red.): *Handbook of Relationship Initiation*. New York: Taylor and Francis Group, pp. 153-174.
- Dixon, J.A., Durrheim, K. & Tredoux, C.G. 2005: "Beyond the Optimal Strategy: A "Reality Check" for the Contact Hypothesis". *American Psychologist*, 60:697-711.
- Forbes, H.D. 2004: "Ethnic Conflict and the Contact Hypothesis", i Y.T. Lee, C. McAuley, F. Moghaddam & S. Worchel (red.): *The Psychology of Ethnic and Cultural Conflict*. New York: Praeger, pp. 69-88.
- Gaasholt, Ø. & Togeby, L. 1995: *I syv sind*. Aarhus: Politica.
- Gilliam, F.D. et al. 2002: "Where You Live and What You Watch: The Impact of Racial Proximity and Local Television News on Attitudes about Race and Crime". *Political Research Quarterly*, 55:755-780.
- Gibson, J.L. 1992: "Alternative Measures of Political Tolerance: Must Tolerance be "Least-Liked"?" *American Journal of Political Science*, 36:560-577.
- Hamberger, J. & Hewstone, M. 1997: "Inter-ethnic Contact as a Predictor of Prejudice: Tests of a Model in Four West European Nations". *British Journal of Social Psychology*, 36:173-190.
- Jackman, M.R. & Crane, M. 1986: "Some of My Best Friends Are Black ...": Interracial Friendship and Whites' Racial Attitudes". *The Public Opinion Quarterly*, (50):459-486.

- King, G., Keohane, R.O. & Verba, S. 1994: *Designing Social Inquiry*. Princeton: Princeton University Press.
- McLaren, L.M. 2003: "Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants". *Social Forces*, 81 (3):909-936.
- Mutz, D.C. & Mondak, J.J. 2006: "The Workplace as a Context for Cross-Cutting Political Discourse". *The Journal of Politics*, 68 (1):140-155.
- Paolini, S. et al. 2004: "Effects of Direct and Indirect Cross-Group Friendships on Judgments of Catholics and Protestants in Northern Ireland: The Mediating Role of an Anxiety-Reduction Mechanism". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30: 770-786.
- Petermann, S. 2013: "Neighbourhoods and Municipalities as Contextual Opportunities for Interethnic Contact". *Urban Studies*, (early view), 2013:1-22.
- Pettigrew, T.F. 1997: "Generalized Intergroup Contact Effects on Prejudice". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23:173-185.
- Pettigrew, T.F. 1998: "Intergroup Contact Theory". *Annual Review of Psychology*, 49: 65-85.
- Pettigrew, T.F. 2008: "Future Directions for Intergroup Contact Theory and Research". *International Journal of Intercultural Relations*, 32:187-199.
- Pettigrew, T.F. & Tropp, L.R. 2006: "A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory". *Journal of Personality and Social Psychology*, 90 (5):751-783.
- Pettigrew, T.F. & Tropp, L.R. 2011: *When Groups Meet. The Dynamics of Intergroup Contact*. New York: Psychology Press.
- Powers, D.A. & Ellison, C.G. 1995: "Interracial Contact and Black Racial Attitudes: The Contact Hypothesis and Selectivity Bias". *Social Forces*, 74 (1):205-226.
- Preacher, K. & Hayes, A.F. 2008: "Asymptotic and Resampling Strategies for Assessing and Comparing Indirect Effects in Multiple Mediator Models". *Behavior Research Methods*, 40 (3):879-891.
- Rotemberg, J.J. 1994: "Human Relations in the Workplace". *Journal of Political Economy*, 102 (4):684-717.
- Sides, J. & Citrin, J. 2007: "European Opinion About Immigration: The Role of Identities, Interests and Information". *British Journal of Political Science*, 37:477-504.
- Sigelman, L. & Welch, S. 1993: "The Contact Hypothesis Revisited: Interracial Contact and Positive Racial Attitudes". *Social Forces*, 71:781-795.
- Smith, R.A. 2002: "Race, Gender, and Authority in the Workplace: Theory and Research". *Annual Review of Sociology*, 28:509-642.
- Swart, H. et al. 2010: "The Impact of Crossgroup Friendships in South Africa: Affective Mediators and Multigroup Comparisons". *Journal of Social Issues*, 66 (2):309-333.
- Sønderskov, K.M. & Thomsen, J.P.F. 2012: "Placing Intergroup Contact in Its Context: Do Political Parties Enhance Contact Effects?" (paper under udgivelse).
- Tajfel, H. 1981: *Human Groups and Social Categories*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tam, T. et al. 2006: "Intergroup Contact and Grandparent-Grandchild Communication. The Effects of Self-Disclosure on Implicit and Explicit Biases Against Older People". *Group Processes & Intergroup Relations*, 9:413-429.
- Thomsen, J.P.F. 2006: *Konflikten om de nye danskere*. København: Akademisk Forlag.

- Tolsma, J. et al. 2009: "The Impact of Neighbourhood and Municipality Characteristics on Social Cohesion in the Netherlands". *Acta Politica*, 44:286-313.
- Turner, R., Hewstone, M. & Voci, A. 2007: "Reducing Explicit and Implicit Prejudice via Direct and Extended Contact: The Mediating Role of Self-disclosure and Intergroup Anxiety". *Journal of Personality and Social Psychology*, 93 (3):369-388.
- Wright, S.C. et al. 1997: "The Extended Contact Effect: Knowledge of Cross-Group Friendships and Prejudice". *Journal of Personality and Social Psychology*, 73:73-90.